

Drs. R. Rijnveld
Ir. J.W. de Wilde

EKONOMISCHE ASPEKTEN VAN OVERBEVISSING EN QUOTERING
VOOR DE NEDERLANDSE KOTTERVISSERIJ

L27
113c

Mededelingen en Overdrukken
No. 113

Landbouw-Economisch Instituut
Conradkade 175, Den Haag. Tel. 070-61 41 61

INHOUD

§ 1. Probleemstelling	blz. 5
§ 2. Theoretisch-ekonomische gezichtspunten	blz. 6
§ 3. Ekonomische gezichtspunten voor het individuele visserij-bedrijf	blz. 8
§ 4. Het ekonomisch gebeuren op sektorniveau	blz. 12
§ 5. Kwantificering in de kotterssektor	blz. 14
§ 6. Ekonomische aspekten van quoteringsmaatregelen	blz. 19
§ 7. Samenvatting en konklusies	blz. 24

Ten geleide

Op de 27e Volkshogeschoolbijeenkomst voor de Nederlandse Visserij, welke op 26 en 27 april 1974 te Bergen (N.H.) is gehouden, is op de eerste dag het thema "Aspekten van overbevissing" aan de orde gesteld.

De biologische aspecten zijn toegelicht door Prof. Dr. P. Korringa, directeur van het RIVO te IJmuiden. Hierbij is ingegaan op de mate van overbevissing van belangrijke vissoorten in de Noordzee en de effectiviteit van de verschillende maatregelen, die toepasbaar zijn om te komen tot een situatie van een biologisch meer optimale bevissing. De inleider heeft zich uitgesproken voor quotering van een aantal belangrijke vissoorten als de meest doeltreffende maatregel.

De economische aspecten van overbevissing zijn aan de orde gesteld door Drs. R. Rijnveld van de afdeling Visserij en Bosbouw van het LEI in samenwerking met Ir. J.W. de Wilde. De onderhavige publikatie is een uitvoeriger bewerking van de gehouden inleiding.

Aangezien andere maatregelen dan quotering reeds door de eerste inleider uitvoerig aan de orde waren gesteld en bovendien moeilijk economisch te kwantificeren zijn, is bij de economische analyse alleen ingegaan op de gevolgen van quotering.

In internationaal verband is ook de quotering van de haring in discussie, welke vissoort het belangrijkste produkt voor de Nederlandse trawlvisserij vormt. Aangezien het economisch "zicht" op de trawlvisserij minder duidelijk is, is deze verder uitgewerkte analyse toegespitst op de kottervisserij.

Den Haag, 9 mei 1974

Landbouw-Economisch Instituut

Ekonomische aspecten van overbevissing en quotering voor de Nederlandse visserij

§ 1. PROBLEEMSTELLING

1. De visserij op konsumptie-vis in West-Europa onderscheidt zich in verschillende opzichten van andere bedrijfstakken wat betreft economische wetmatigheden. Het belangrijkste verschil met andere bedrijfstakken is wel het verschijnsel, dat bij een aanhoudend gunstige rentabiliteit door overbevissing van de visstapels een situatie van onderproduktie dreigt te ontstaan. In vele andere bedrijfstakken, waaronder land- en tuinbouw, wordt bij een vrij langdurige hoogconjunctuur de produktiekapaciteit sterk uitgebreid met veelal als gevolg overproduktie, dalende prijzen en tijdelijke of structurele afzetmoeilijkheden. De visserij heeft dus met andere bedrijfstakken gemeen, dat een aanhoudend gunstige rentabiliteit aanleiding kan zijn tot periodiek terugkerende moeilijkheden in de produktiesfeer, zij het dan onderproduktie i.p.v. overproduktie.
2. Uit de beschouwing van Korringa zal duidelijk geworden zijn, dat bij visserij in de open zee de onmogelijkheid van het toepassen van "biologische vernieuwingen" de achterliggende oorzaak is van de steeds dreigende onderproduktie 1). In land- en tuinbouw biedt het in gebruik nemen van nieuwe, produktievere rassen en veeslagen, tezamen met de ontwikkeling van de produktietechniek juist de mogelijkheid tot een sterke vergroting van de produktie. De toepassing van nieuwe vindingen op visserij-technisch gebied, d.w.z. het inzetten van grotere schepen met een meer geavanceerde uitrusting en steeds verder geperfectioneerde vangsttechnieken op biologisch gevoelige visstapels leidt tot een versnelling van de toestand van overbevissing of onderproduktie.
De publikatie van de inzichten van de "Club van Rome" is oorzaak geweest, dat velen zich bewust zijn geworden van de uitputbaarheid van de natuurlijke rijkdommen op deze platteet. Deze wijsheid is door visserij-biologen t.a.v. de visstapels in de oceanen reeds lang verkondigd. Alleen door een zorgvuldig beheer van de visstapels, waarbij de omvang van de vangsten wordt aangepast aan de biologische draagkracht, worden biologisch optimale vangsten mogelijk.
3. In het kader van deze beschouwing zal dan ook zoveel mogelijk aansluiting worden gezocht bij de centrale probleemstelling, die als het zwaard van Damocles boven de Nederlandse kottervisserij hangt, n.l. dat van dreigende of reeds bestaande overbevissing op commercieel belangrijke visstapels in de Noordzee. Hierbij kan het vraagstuk van de omvang van de ingezette produktiemiddelen (de visserij-inspanning) in verhouding tot de vangsten niet buiten beschouwing worden gelaten.

Vooraf dient nog de opmerking te worden gemaakt, dat de vrij jonge wetenschap van de visserij-ekonomie nog niet in staat is om de resultaten van het onderzoek op dezelfde wijze weer te geven als en te doen aansluiten bij die in de visserij-biologie, n.l. in wiskundig berekende modellen. De belangrijkste oorzaak hiervan is, dat de visserij-biologie berekeningen maakt per vissoort en de opbrengsten uitdrukt in kg.

Ekonomische analyse's worden in Nederland uitgevoerd per tak van visserij met -ondanks een sterke specialisatie- een gemengde aanvoer van verschillende vissoorten, terwijl kosten en opbrengsten in guldens worden uitgedrukt. Een schrale troost is, dat ook in het buitenland nog geen oplossing is gevonden voor het onder één noemer brengen van biologische en ekonomische modellen met uitzondering van enkele takken van visserij, geheel gericht op het vangen van één soort. 2)

§ 2. THEORETISCH-EKONOMISCHE GEZICHTSPUNTEN

4. De planningstermijn.

Het verkennen van de ekonomische gevolgen van overbevisning en van de ekonomische effecten van eventuele quoteringsmaatregelen lijkt alleen zinvol, indien de berekeningen ook betrekking hebben op het tijdstip, dat het traject van biologisch optimale bevisning weer in zicht komt. Het doel van quoteringsmaatregelen is immers om door tijdelijke vangstbeperkingen in een restriktie-periode in de toekomst weer tot stijgende vangsten te komen. Beperkt men zich bij de ekonomische verkenning uitsluitend tot de restriktie-periode, dan worden eenzijdig de ekonomische nadelen van vangstbeperkende maatregelen gekwantificeerd. Het is daarom noodzakelijk een lange termijn verkenning uit te voeren. Op basis van biologische gegevens kan deze termijn op ongeveer 10 jaar worden gesteld.

Het zal duidelijk zijn, dat naarmate de ekonomische planningsstermijn langer wordt, ook het aantal onzekerheden dat moet worden ingekalkuleerd toeneemt. Dit geldt zowel t.a.v. de visserij-biologische en -technische ontwikkelingen als t.a.v. de te verwachten kostenstijgingen en de toekomstige prijzen van vis. Hoe groot de risico's in dit opzicht zijn, wordt wat de kosten betreft geïllustreerd door de sterk gestegen kosten van olie en andere materialen in 1973/1974, die duidelijk het karakter hebben van een breuk in een trendmatige kostenontwikkeling 3). Voor de prijzen is mogelijk een duidelijk voorbeeld gelegen in de maatregelen ter beperking van de invoer, die op 30 april j.l. in Italië zijn afgekondigd. Door deze maatregelen kan het prijsniveau voor tong en scholfilets ongunstig worden beïnvloed.

Indien toch -ondanks de vele onzekerheden- een poging tot een ekonomische verkenning over een periode van 10 jaar wordt ondernomen dan moet dit worden gezien als een poging tot benadering, waarbij de uitgangspunten zorgvuldig dienen te worden vermeld.

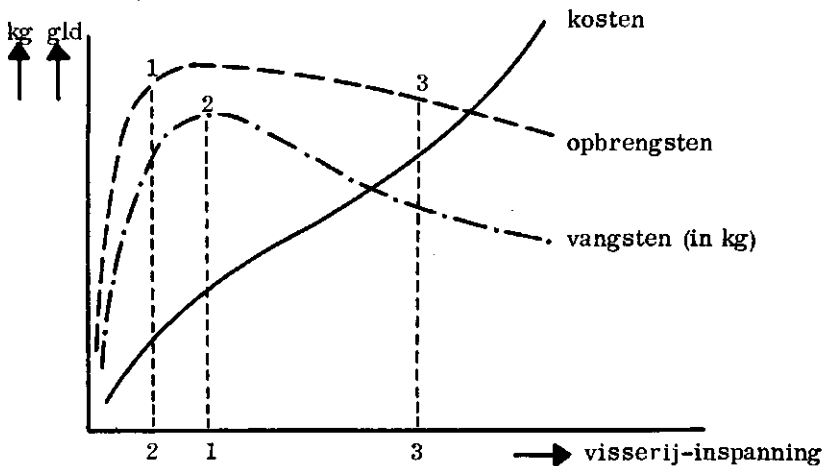
Kiest men andere uitgangspunten t.a.v. opbrengsten en kosten, dan zullen de uitkomsten uiteraard anders zijn. Een dergelijke economische verkenning in de kottersector beoogt zowel een bijdrage te leveren aan de inzichten van de individuele ondernemers als aan die van de beleidsvoerende instanties (georganiseerd bedrijfsleven en overheid; hierna korthedshalve aangeduid als het "beleid").

5. Een economisch visserijmodel

Zoals reeds onder punt 3 is vermeld, is het nog niet mogelijk per tak van visserij een model op te stellen, dat de samenhang tussen de verschillende variabelen voldoende betrouwbaar weergeeft. Het in fig. 1 weergegeven vereenvoudigde model is volstrekt theoretisch en heeft alleen de functie een indruk te geven van de bewegingsrichting van kosten en opbrengsten vanuit economisch en biologisch gezichtspunt.

Het punt van biologisch en economisch optimale bevissing wordt voor de bedrijfstak als geheel resp. voorgesteld door de punten 1 en 2. Bij het punt van biologisch optimale bevissing zal een verdere toeneming van de visserij-inspanning de neiging hebben het totale niveau van de vangsten te doen dalen (zie gestippelde lijn). Uit biologische gegevens kan overigens worden afgeleid, dat meer sprake is van een traject van biologisch optimale bevissing dan van een scherp bepaalde punt. Ook het verloop van de kromme na dit traject is van belang. Bij een vrij vlak verloop is minder snel sprake van biologische overbevissing dan bij een sterker dalend verloop; de biologische kromme is bij schol bijv. gunstiger dan bij tong 4).

Fig. 1 Economisch visserijmodel

Bij een gunstige rentabiliteit zal het punt of traject van economisch optimale bevissing, d.w.z. een zo groot mogelijk verschil tussen kosten en opbrengsten voor de bedrijfstak als geheel, dicht bij het biologisch optimale punt of traject liggen. Voor de sektor als geheel zal men immers dienen te streven naar continuïteit van de bedrijfstak. Er mag voorts bij een gunstige marktpositie van vis worden verwacht, dat bij een daling van de vangsten de prijzen zullen stijgen. Het lijkt dan ook een redelijke verwachting dat na de punten 1 en 2 het verloop van de kromme van de opbrengsten in gulden wat minder snel zal dalen dan die van de vangsten in kg.

Uitgaande van een gunstige rentabiliteit en zonder vangstbeperkende maatregelen zal de feitelijke visserij-inspanning de neiging hebben zich tot ver voorbij het traject van biologische en economische optimale bevissing uit te breiden. Immers het in de vaart brengen van nieuwe vaartuigen blijft voor de individuele visser aantrekkelijk zo lang er nog winst gemaakt kan worden. De feitelijke visserij-inspanning - gebaseerd op het winststreven van de individuele ondernemers - wordt voorgesteld door het willekeurig gekozen punt 3.

Met de S-vorm van de kosten-kurve is tot uitdrukking gebracht, dat na het traject van optimale bevissing de kosten per eenheid-visserij-inspanning om één eenheid vis te vangen gaan stijgen. In de afgelopen jaren is hierop herhaaldelijk gewezen zonder dat dit echter tot een vermindering van de expansie heeft geleid. 5)

§ 3. EKONOMISCHE GEZICHTSPUNTEN VOOR HET INDIVIDUELE VISSERIJBEDRIJF

6. Doelstellingen

De doeleinden van het individuele visserijbedrijf behoren bij de huidige organisatie van het maatschappelijk bestel in Nederland economisch gezien niet anders te zijn dan die van elke andere individuele onderneming, n.l. het streven naar maximalisatie van de winst of het arbeidsinkomen en naar continuïteit van het bedrijf. Beide doelstellingen behoren uitdrukkelijk bij elkaar. Het getuigt niet van gezond economisch inzicht indien ter wille van maximalisatie van de winst op korte termijn de continuïteit van het bedrijf op langere termijn in gevaar wordt gebracht. Overwegingen op kortere termijn - in dit geval winst- of inkomensvergroting - hebben de neiging om overwegingen op langere termijn (de continuïteit van het bedrijf) naar de achtergrond te verdringen. De meest voor de hand liggende reden is, dat het gemakkelijker is om technische en economische ontwikkelingen op korte termijn te overzien dan die op langere termijn. Zo enigszins mogelijk dient er toch een zekere evenwichtigheid tussen het beleid op korte en langere termijn te bestaan. Om deze reden is het wenselijk nader in te gaan op het streven naar bedrijfscontinuïteit.

7. De continuïteit van het bedrijf

Bij het streven naar continuïteit kunnen nog een aantal afzonderlijke aspecten worden genoemd. In de eerste plaats dient er zorg voor te worden gedragen, dat het bedrijf "bij de tijd" blijft. Alleen door tijdige vernieuwing van het produktie-apparaat kan het bedrijf zich aanpassen aan nieuwe technische ontwikkelingen en veranderende economische verhoudingen.

In de kottervisserij is de snelle overschakeling op de boomkorvisserij sinds ongeveer 1963 hiervan een duidelijk voorbeeld. In de trawlvisserij is na het geleidelijk verdwijnen van de drijfnetvisserij de introductie van de kleinere hektrawlers en in de 70'er jaren van de grote vrieshektrawlers kenmerkend voor dit technisch en economisch aanpassingsproces.

Kontinuïteit van het bedrijf betekent echter ook het streven naar een "veilige" financiering, d.w.z. een zekere evenwichtigheid tussen eigen en vreemd vermogen 6). Het eigen vermogen heeft immers de specifieke functie om onverwachte tegenvallers in de bedrijfsuitkomsten te kunnen opvangen; bedrijven met voldoende eigen vermogen beschikken over een zeker weerstandsvermogen.

Met name in visserij-bedrijven met slechts één schip ontstaat bij vervanging van het schip een vrij sterke schokmatigheid in de totale financieringsbehoefte en daardoor is ook een tijdelijk groot beroep op kredietgevers niet te vermijden. Dit geldt te meer indien bij de vervanging belangrijk grotere en beter geoutilleerde schepen worden aangeschaft bij sterk stijgende bouwpreizen. De indruk bestaat echter, dat in de kotterssektor aan korte termijn overwegingen -d.i. inkomensvergroting en/of het inkasseren van fiskale voordelen - duidelijk voorrang is verleend boven een bedrijfsbeleid, waarbij ook naar een zekere mate van evenwichtigheid in de financiering wordt gestreefd. Dit kan worden geïllustreerd door de cijfers in tabel 1.

Tabel 1. Overzicht van de investeringen in de visserij 1)

	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973
Totaal:							
Aantal nieuwe schepen	54	51	34	25	21	20	51
Aantal vervangen motoren	80	51	39	12	16	32	36
Investering in mln. gld.	44,4	42,7	30,8	24,2	40,3	48,4	135,1
Waarvan: Kleine zeevisserij							
Aantal nieuwe schepen	38	44	29	19	16	16	43
Aantal vervangen motoren	42	42	16	10	12	22	20
Investering in mln. gld.	31,1	39,1	28,9	22,8	26,6	39,0	106,5
Waarvan: Grote zeevisserij							
Aantal nieuwe schepen	5	1	.	.	4	3	6
Aantal vervangen motoren	2	3
Investering in mln. gld.	9,8	2,0	.	.	12,7	8,4	26,1

1) Inklusief verlengingen en tweedehands van buiten de visserij gekochte schepen; exclusief elektronische apparatuur. Peildatum: tijdstip van in de vaart brengen.

Bron: LEI

Als derde aspect van het streven naar continuïteit behoort ook het beoordelen van toekomstige winstverwachtingen te worden genoemd, dat dient gebaseerd te zijn op toekomstige kosten en opbrengsten. Dit aspect is voor het te voeren bedrijfsbeleid op langer termijn het belangrijkste, maar tevens het moeilijkst te beoordelen. Zowel wat kosten en opbrengsten (aanvoeren x prijzen) betreft zijn de onzekerheidsmarge's voor de individuele ondernemer op langere termijn groot.

Dit neemt niet weg, dat in de kottervisserij de expansie van de vangstcapaciteit en het motorvermogen weinig in overeenstemming zijn met de sombere verwachtingen, die visserij-biologen reeds jarenlang over bijv. de tong hebben doen horen. 7) Om 1 ton van de steeds schaarser wordende tong te vangen was een steeds grotere inzet aan produktie-middelen benodigd, zoals BOELMANS KRANENBURG duidelijk heeft gemaakt. 5) Dit verschijnsel was ook aan de kottervissers niet onbekend 8).

Ondanks deze verslechterende "technische" verhoudingen zijn als geheel de bedrijfsresultaten de laatste jaren echter bepaald niet teleurstellend geweest. Tot 1973 is eerder het tegengestelde het geval geweest, hetgeen vooral te danken is aan de relatief sterke prijsstijging in de laatste 5 tot 7 jaren. (zie tabel 2). Door deze prijsstijging, die ruimschoots de inflatie te boven ging, is de "ruilvoet" voor de kottervisserij als het ware verbeterd. De stijging van de visprijzen -zowel van tong en schol als van rondvis en haring- was relatief sterker dan de stijging van de verschillende kostensoorten.

Tabel 2. Gemiddelde aanvoerprijzen van enkele belangrijke vissoorten over 1958-1973 1)

Jaar	tong (cts/kg)		schol (cts/kg)		kabeljauw (cts/kg)		verse haring (cts/kg)	
	nom.	gedefl.	nom.	gedefl.	nom.	gedefl.	nom.	gedefl.
1958	290	548	58	110	73	138	36	68
1959	294	551	60	112	76	142	33	62
1960	284	521	60	110	76	139	30	55
1961	274	493	57	103	81	146	28	50
1962	293	522	50	89	83	148	48	86
1963	298	516	41	71	79	137	27	47
1964	533	877	51	84	50	82	29	48
1965	394	623	70	111	51	81	45	71
1966	322	481	67	100	69	103	47	70
1967	378	546	61	88	66	95	54	78
1968	401	559	54	75	67	93	58	81
1969	470	610	60	78	94	122	65	84
1970	662	829	78	98	95	119	70	88
1971	615	716	88	102	86	100	68	79
1972	728	786	107	116	107	116	67	72
1973	913	913	149	149	168	168	82	82

1) Prijzen gedefleerd naar 1973 met indexcijfers gezinskonsumptie.

Bron: CBS

Het is duidelijk, dat de sterke stijging van de prijzen van olie en andere materialen in 1973/1974 weer een verslechtering van de ruilvoet heeft opgeleverd. 3)

Hoe dit ook zij, de winstverwachtingen van de individuele ondernemers in de kottervisserij zijn vermoedelijk optimistischer geweest dan zij in feite behoorden te zijn. Te zamen met fiskale voordelen zijn zij in de 70'er jaren oorzaak geweest van een groot aantal orders tot nieuwbouw. Bij blijvend ongunstiger omstandigheden wordt hierdoor de continuïteit van een aantal bedrijven in gevaar gebracht, welk gevaar het LEI in 1973 uitvoerig heeft signaleerd. 9)

§ 4. HET EKONOMISCH GEBEUREN OP SEKTORNIVEAU

8. Samenhang tussen biologisch en economisch gezichtspunt

Het economisch gebeuren per sektor is de resultante van het economische wel en wee van de individuele bedrijven. Het analyseren van het sektor-economische gebeuren is niet alleen een optelsom van individuele bedrijven, maar verkrijgt een extra dimensie door zich af te vragen wat voor de bedrijfstak als geheel de meest juiste ontwikkeling zou zijn geweest, c.q. in de toekomst zou zijn.

Vanuit deze doelstelling is in de kottersector de toenemende mate van overbevissing in biologische zin een zeer opvallend verschijnsel.

De continuïteit wordt als gevolg hiervan bedreigd in twee opzichten, te weten: geringe stabiliteit in jaarlijkse vangsten door het vissen op een gering aantal jaarklassen die in sterkte kunnen variëren, alsmede aantasting van het peil van de jonge aanwas door vermindering van de paaiende stand.

In economische termen vertaald kan men ook spreken van een overinvestering of een overcapaciteit van produktiemiddelen t.o.v. de afnemende visstapels. DE VEEN heeft enkele jaren geleden becijferd, dat in de tongvisserij een inzet van 90 000 pk voldoende zou zijn om dezelfde vangst boven water te brengen.¹⁰⁾ Mede op grond van de sterk toenemende bijvangsten is DE WILDE van mening, dat dit cijfer tenminste 120 000 pk zou kunnen zijn en wellicht dichter bij de 150 000 pk ligt ¹¹⁾. Volgens voorlopige cijfers van het LEI werd ultimo 1973 ongeveer 290 000 pk in de kottersector ingezet. 3) Door vermindering van de inzet zou dus een belangrijke kostenbesparing mogelijk zijn. Op deze konklusie wordt hierna nog bij herhaling teruggekomen.

Vangstbeperkende maatregelen, zoals quotering hebben tot doel door een tijdelijke vermindering van de vangsten uiteindelijk te komen tot een toeneming van de vangsten tot het niveau van het biologisch optimum. Afgezien van het hanteren van schadelijke vistechnieken, die de visserijsterfte en de jonge aanwas sterk ongunstig beïnvloeden, is de visserijbioloog in wezen alleen

geïnteresseerd in het jaarlijkse quotum in de verschillende jaar-
klassen dat wordt gevangen. Of dit gebeurt door een inzet van
350 of 450 vaartuigen is voor hem niet belangrijk.

9. Nadere overweging van economische gezichtspunten

Ekonomisch gezien is de inzet van het aantal vaartuig van invloed
op de bedrijfsuitkomsten. Met een groot aantal vaartuigen blijven
doorvissen betekent een lager netto-overschot of eventueel een net-
to-tekort, terwijl bij een geringer aantal vaartuigen die dezelfde
vangst boven water kunnen brengen de verhouding tussen kosten en
opbrengsten gunstiger wordt.

Zo lang de visserij rendabel blijft, is dit in wezen een kwestie van
het toekennen van prioriteiten aan de inkomensverdeling in de visse-
rij, waarbij in het verleden is gekozen voor een volledig vrije visse-
rij. Met andere woorden, indien men de visserij-inspanning op één
of andere wijze beperkt zou hebben, zou het netto-overschot en het
deel per opvarende groter zijn geweest. Hoewel de omvang van de
visserij-inspanning in de kottersector herhaaldelijk punt van diskus-
sie is geweest, heeft TIENSTRA duidelijk gemaakt, dat het binnen
het raam van de huidige Visserijwet juridisch niet mogelijk was om
de visserij-inspanning te beperken 12).

In dit verband verdient ook het standpunt van HILDEBRANDT aan-
dacht, die bij herhaling heeft betoogd dat nationaal-ekonomisch ge-
zien er in de kottervisserij sprake was van een onjuiste aanwending
van produktiemiddelen, m.a.w. van verspilling. 13). Door de visserij-
inspanning te beperken zouden de winsten kunnen toenemen, die ver-
volgens door het uitgeven van licenties in de vorm van verpachtingen
door de overheid zouden kunnen worden aangewend. Strikt theoretisch
gezien heeft HILDEBRANDT stellig gelijk wat betreft de winstmoge-
lijkheden in de visserij. Hij gaat hier echter voorbij aan enkele be-
langrijke zaken. In de eerste plaats is er het feit dat de toegevoegde
waarde per man in de visserij ondanks deze "verspilling" belangrijk
hoger was dan bijv. in land- en tuinbouw. Men kan zich dan ook af-
vragen of van verspilling sprake is als produktiemiddelen een hogere
beloning verwerven dan bij inzet in andere bedrijfstakken mogelijk
zou zijn. In de tweede plaats lijkt het onbillijk om in onze maatschap-
pij, die tot heden is gebaseerd op een grote mate van vrijheid van
het ondernemen, alleen de visserij te onderwerpen aan de toetsteen
van een optimale aanwending van produktie-factoren. Ook in andere
bedrijfstakken blijkt bij de huidige organisatie-structuur een minder
doelmatige aanwending van de produktiefactoren samen te gaan met
hoge winsten.

In de buitenlandse literatuur wordt eveneens meermalen de stelling
verdedigd, dat -in een relatief kleine bedrijfstak als de visserij- na-
tionaal-ekonomische verspillingen over het hoofd mogen worden ge-
zien, tenzij de visserij noodlijdend wordt. 14)

10. De schaarbeweging van kosten en opbrengsten

Overigens zijn door de recente ontwikkelingen de beschouwingen, zoals vermeld onder punt 9, in een ander licht komen te staan. Onder de huidige omstandigheden dreigt de rentabiliteit van het visserijbedrijf van twee zijden te worden aangetast, n.l. enerzijds door de trendbreuk in de kostenontwikkeling in 1973/1974 en anderzijds door een eventuele quotering van vangsten.

Zoals bekend mag worden verondersteld, zijn de kotter- en trawlvisserij als geheel in een financieel moeilijke positie geraakt, vooral door de sterke kostenstijgingen. Van overheidszijde is een zekere garantie gegeven, indien de rentabiliteit zich blijvend ongunstig ontwikkelt in 1974. 15)

Onder deze omstandigheden is het de vraag of de overheid zich bij voortdurend vrijblijvend kan opstellen t.o.v. de omvang van de visserij-inspanning, met name in de kottersector. Op deze vraag wordt in de paragrafen 5 en 6 nader ingegaan.

De bijdrage van de economie in deze problematiek is gelegen in het trachten te kwantificeren van toekomstige ontwikkelingen. Indien meer bekend zou zijn over de bestaande samenhangen op sektorniveau, zou dit het best voor de bedrijfstak als geheel kunnen geschieden in de vorm van een simulatiemodel. Dit veronderstelt een redelijk betrouwbaar inzicht in de reacties, die als gevolg van variërende ontwikkelingen op het gebied van kosten en opbrengsten zullen optreden. Ook de animo van ondernemers om al of niet nieuwe schepen in de vaart te brengen of eventueel hun bedrijf te beëindigen wordt dan verondersteld bekend te zijn.

Een dergelijk inzicht in de kwantitatieve samenhangen van belangrijke variabelen bestaat helaas nog in beperkte mate. Om deze reden zal het economisch perspectief worden benaderd door begrotingen voor individuele kotters.

§ 5. KWANTIFICERING IN DE KOTTERSEKTOR

11. Kottervisserij en quotering

Twee vissoorten waarvoor quoteringsmaatregelen worden overwogen -tong en schol- zijn voor de Nederlandse kottervisserij bijzonder belangrijk. Sinds lang nemen de Nederlandse vissers het grootste deel van de tongvangsten uit de Noordzee voor hun rekening en hun aandeel daarin is de laatste jaren tot meer dan 80% toegenomen. In de scholvisserij is de overheersing minder sterk, maar ook hier wordt al meer dan de helft van de vangsten uit de Noordzee door Nederlanders aangevoerd. Het aandeel van de trawlsector in de platvisaanvoer is gering (minder dan 10%); de relatieve toename van de Nederlandse vangsten is dus vrijwel geheel aan de expansie van de kottersector toe te schrijven.

Niet alleen wordt de meeste platvis uit de Noordzee door Nederlandse kotters gevangen, de platvis levert ook het leeuwedeel van de besomming van de kottersector. In 1973 was bijna de helft van de opbrengst van tong afkomstig en een derde van schol en andere platvissoorten.

Hoewel door een aantal schepen rondvis en haring met wisselend succes bevestigd worden, kan zonder meer gesteld worden, dat de kottersektor afhankelijk is van de platvis. Op langere termijn zou het zwaartepunt misschien enigszins verschoven kunnen worden, maar de mogelijkheden daartoe lijken gering (al was het alleen maar bij gebrek aan de benodigde vis) 9).

De Nederlandse kottervisserij kan dus gelden als eerste belanghebbende bij doeltreffende maatregelen tot het op peil brengen resp. houden van de tong- en scholstand. Al eerder werd erop gewezen, dat door biologen quotering als een van de meest doeltreffende maatregelen wordt beschouwd. Dat Nederland bij dit systeem waarschijnlijk genoeg zal moeten nemen met een kleiner aandeel dan thans gevangen wordt, weegt waarschijnlijk minder zwaar dan de nadelen van andere systemen.

KORRINGA heeft er geen twijfel over laten bestaan, dat welke vangstbeperkende maatregelen men in internationaal verband ook overweegt, dit altijd zal leiden tot een vermindering van de hoeveelheid te vangen platvis uit de Noordzee 1). TIENSTRA heeft het effect van de diverse maatregelen nog eens uit het standpunt van de Nederlandse kottervisserij gezien. 16) Hij kwam daarbij tot de konklusie, dat uit strikt Nederlands gezichtspunt gezien quotering voor onze nationale kottervisserij nog de meest voordelige maatregel zou zijn. Vrijwel alle andere maatregelen, waaronder bijv. het verbod tot het gebruik van de zeer effectieve boomkor zouden voor Nederland nadeliger zijn.

Mede op grond van bovengenoemde overwegingen wordt dan ook in deze beschouwing uitsluitend ingegaan op de economische gevolgen van een tijdelijke vangstbeperking door middel van quotering.

12. Uitgangspunten voor de benadering van bedrijfsuitkomsten

Teneinde een eerste aanwijzing te krijgen van de gevolgen van quoteringsmaatregelen voor de kottervisserij, is een poging gedaan de kosten en opbrengsten van een viertal representatieve kotters te benaderen in de jaren 1977 en 1982, uitgaande van de bedrijfsresultaten in 1972. De betreffende kotters vertegenwoordigen het gemiddelde van de maatschapsgroepen van 801 - 1100 pk en 301 - 400 pk in Noord en Zuid.

Het effect van vangstbeperkende maatregelen is in de berekeningen gebracht door te veronderstellen, dat in 1977 de vangst van tong per vaartuig zal zijn gehalveerd ten opzichte van het niveau in 1972. Voor 1982 is de tongvangst weer teruggebracht op het peil van 1972. Tevens zijn voor de gehele quoteringsperiode die wordt beschouwd de vangsten van schol gelijk gehouden aan die in 1972. Tenslotte is verondersteld dat geen compensatie plaats kan vinden door de visserij op de overige soorten te intensiveren, zodat ook de vangsten hiervan gelijk blijven aan die in 1972.

Om het uitgangspunt voor de berekeningen meer in overeenstemming te brengen met de huidige situatie in de kottervisserij zijn de bedrijfsresultaten in 1972 herrekend met kosten voor gas- en smeerolie die 2,5 -maal zo hoog zijn als het oorspronkelijke bedrag.

Tabel 3 Maatschap Noord

(in 1 000 gld.)	350 pk, 70 brt			950 pk, 180 brt		
	1972	1977	1982	1972	1977	1982
Brutobesomming	332	451	748	1 083	1 111	2 364
Niet-procentuele kosten:						
exkl. afschr. en rente	139	195	278	372	521	744
afschrijving en rente	52	73	104	242	339	484
subtotaal	191	268	382	614	860	1 228
Procentuele kosten:						
afleveringskosten	22	29	48	70	72	154
bruto deel	121	163	284	353	323	788
subtotaal	143	192	332	423	395	942
Totaal kosten	334	460	714	1 037	1 255	2 170
Netto resultaat	7,2	7,9	34	46	7,144	194
deel volw. opvarende	30	41	71	59	54	131
inkomen opv. eig.(s)	28	32	105	82	7,18	228

Tabel 4 Maatschap Zuid

(in 1 000 gld.)	345 pk, 55 brt			915 pk, 142 brt		
	1972	1977	1982	1972	1977	1982
Brutobesomming	265	362	565	938	1 063	2 067
Niet-procentuele kosten:						
exkl. afschr. en rente	112	157	224	331	463	662
afschrijving en rente	43	60	86	218	305	436
subtotaal	155	217	310	549	768	1 098
Procentuele kosten:						
afleveringskosten	15	20	31	61	69	134
bruto deel	90	123	198	305	321	690
subtotaal	105	143	229	366	390	824
Totaal kosten	260	360	539	915	1 158	1 922
Netto resultaat	5	2	26	23	7,95	145
deel volw. opvarende	25	34	55	54	57	123
inkomen opv. eig.(s)	30	36	81	66	10	195

zie ook bijlage 1

Een uitgebreide specificatie van de uitgangssituatie voor de verschillende schepen is gegeven in bijlage 1. Voor de latere jaren is rekening gehouden met een jaarlijkse stijging van de niet procentuele kosten met 7%, hetgeen neerkomt op een kostenstijging met een faktor 1,4 over 5 jaar en een faktor 2 over 10 jaar.

Voor het prijsverloop van vis is verondersteld dat de gemiddelde jaarlijkse stijging in cts/kg die zich voordeed van 1967 tot 1972 zal aanhouden. Dit komt neer op een jaarlijkse stijging van de prijs van tong met 90 cts/kg, van schol met 15 cts/kg, van de overige platvis met 15 cts/kg, van rondvis e.d. met 12,5 cts/kg en van haring en makreel met 4 cts/kg.

Er wordt dus geen rekening gehouden met een eventuele invloed van veranderingen in de aangevoerde hoeveelheden die, met name bij tong, optreedt op de prijzen.

Met nadruk zij erop gewezen dat zowel de voorgestelde ontwikkeling van de kosten als die van de prijzen aan de matige kant zijn: een inflatie-percentages van 7% lijkt niet bijzonder hoog, terwijl de prijzen van vis na aftrek van de inflatie slechts een geringe stijging vertonen. (Tong van ca. 735 cts/kg via 845 cts/kg naar 820 cts/kg in 1982; schol van ca. 105 cts/kg naar 125 à 130 cts/kg; rondvis van ca. 105 cts/kg naar 115 à 120 cts/kg; haring en makreel dalen zelfs van ca. 60 cts/kg naar ca. 50 cts/kg). Gezien de tegengestelde werking van kosten en prijzen kan worden aangenomen dat eventuele te lage schattingen elkaar compenseren. Het zal echter duidelijk zijn dat de uitkomsten van de berekeningen in hoge mate afhankelijk zijn van de gehanteerde veronderstellingen. Wijzigingen hierin zullen tot meer of minder sterk afwijkende resultaten leiden.

Zo is bijvoorbeeld geen rekening gehouden met eventuele kostenbesparingen die bij vermindering van de toegestane vangsten mogelijk zouden zijn door beperking van het aantal zeedagen per schip. Een kwantificering van deze besparingen is vrijwel onmogelijk zodat de mogelijkheid daartoe vooralsnog als een "stille reserve" moet worden beschouwd.

13. Uitkomsten

Uit de in de tabellen 3 en 4 weergegeven resultaten van de berekeningen blijkt duidelijk dat een beperking van de tongvangst een ernstige aantasting van de rentabiliteit betekent. Deze aantasting is sterker, naarmate de tong in de besomming van de betreffende kotters een groter aandeel heeft (zie ook bijlage 1). Daar staat echter tegenover dat zij die de grootste offers moeten brengen bij herstel van het vangstpeil de zoetste winsten zullen maken. Uiteraard hebben de gemaakte veronderstellingen t.a.v. het prijsverloop op dit punt een grote invloed. De relatieve prijsontwikkeling van tong zou echter sterk achter moeten blijven bij die van de overige soorten om tot een andere slotsom te kunnen komen.

In de tabellen zijn naast het deel van volwassen opvarenden ook de inkomens van eventuele opvarende eigenaars aangegeven.

Daarbij is verondersteld, dat op de kleine kotters 1 eigenaar meevaart en op de grote 2. De inkomens van eigenaars van de kleine kotters blijken in absolute zin ook tijdens de vangstbeperking nog enigszins toe te nemen, in guldens van 1972 vertonen ze echter een lichte daling (Noord: 23 mille, Zuid: 26 mille). Na de beperkende periode komt het eigenaarsinkomen in guldens van 1972 op Noord: 53 mille en Zuid: 41 mille. Bij de grotere kotters zullen de eigenaars een grote veer moeten laten. Om de Noord moet men er, zelfs bij twee eigenaars, nog op toeleggen (in guldens van 1972 ca. 13 000 gld. per man) terwijl ook om de Zuid nauwelijks van een inkomen gesproken kan worden. (gedefl. ca. 7 mille). De inkomens na de beperkende periode lijken een heleboel goed te kunnen maken. In geldswaarde van 1972 teruggerekend komen de eigenaars van de Noordkotter dan op 114 000 gld. en die om de Zuid op 98 000 gld., dat is een reële vooruitgang met 40 à 50%.

De ontwikkeling van de inkomens van de overige opvarenden tijdens de beperking van de tongvangst is aanzienlijk minder ongunstig dan die van de eigenaars. Slechts bij de grote Noordkotter gaat het deel ook in absolute zin achteruit, maar het blijft ook gedefleerd nog een redelijk inkomen (39 000 gld.). Ook bij de grote Zuidkotter ligt het gedefleerde (bruto) inkomen (41 000 gld.) nog ruimschoots boven het minimum loon. De bemanning van de kleinere kotters gaat er in de beperkingsperiode in guldens van 1972 slechts ca. 1 mille op achteruit.

Na afloop van de vangstvermindering stijgt het gedefleerde inkomen van de overige opvarenden bij alle voorbeelden met 10 à 20%. Hoewel het lijkt alsof de bemanning nauwelijks te lijden heeft onder de gevolgen van quoteringsmaatregelen (maar er ook slechts kleine vruchten van plukt) moet er toch op gewezen worden, dat het gehanteerde beloningssysteem een zeer gunstige invloed heeft op de bedrijfsresultaten tijdens de beperkingsperiode. Bij vaste lonen voor de bemanning zou geen compensatie voor relatief teruglopende besommingen optreden, terwijl een eenvoudig deelsysteem geen compensatie biedt voor stijgingen in de directe exploitatiekosten.

In bijlage 2 is dit voor het meest duidelijke voorbeeld, de grote Noordkotter, uitgewerkt.

Indien de grote kotters op één of andere wijze kans zouden zien een grotere hoeveelheid tong te vangen dan overeenkomt met het quoteringspercentage in het voorbeeld, dan zouden hun vangsten met 40 à 45% moeten toenemen om het verlies tot nihil terug te brengen. Voor deze verliesvrije situatie moet de Noordkotter een besomming behalen van 1 391 000 gld en die om de Zuid een van 1 248 000 gld. Met andere woorden: zou men een rantsoeneringspercentage" van 70% kunnen hanteren, dan blijven de grote kotters (bij de toegepaste veronderstellingen) verliesvrij. De kleine Noordkotter wordt al verliesvrij bij een beperking van de tongvangst tot 60% van die in 1972.

14. Uitkomsten bij ongereguleerde bevissing

Naast het benaderen van de uitwerking van een quoteringsstelsel is het gewenst aan te geven welke uitkomsten te verwachten zijn als geen regulerende maatregelen tot stand komen. Het is niet noodzakelijk daartoe de gemaakte berekeningen uit te breiden met een extra variant. Uit de door KORRINGA verstrekte gegevens blijkt immers dat ook zonder quoteringsmaatregelen in 1977 de Nederlandse tongvangsten naar verwachting van de biologen tot vrijwel de helft van het peil in 1972 zullen zijn teruggebracht. 1)

De voor dat jaar gegeven schatting van de bedrijfsuitkomsten bij quotering geldt dus ook in geval deze niet wordt ingevoerd. Men dient zich echter wel te realiseren dat aan deze verliesgevendende situatie pas een eind zal komen als door het uitvallen van velen de spoeling voor de overblijvers weer dik genoeg is geworden. De tongvangsten zullen slechts incidenteel, bij toevallig optredende goede jaarklassen, het oude peil kunnen bereiken en men blijft steeds op het randje van de afgrond balanceren. Aan een dergelijke gang van zaken kleven alleen de nadelen en geen enkel voordeel van quotering.

Een tweede belangrijk punt dat hieruit volgt is de wenselijkheid van een spoedige invoering van een quotering van tong. Een verbetering van de tongstand kan slechts bereikt worden door minder te vangen dan onder ongewijzigde bevissing zou geschieden. Bij de verwachte daling van de normale vangsten zal met elk jaar dat verstrijkt het toegestane quotum lager moeten worden gesteld met alle (funeste) gevolgen van dien voor de rentabiliteit. Bovendien zal de hierdoor ontstane ongunstige situatie langer aanhouden, omdat het herstel steeds moeizamer zal verlopen. Er is dus alles voor te zeggen, zo snel als praktisch mogelijk is tot vangstbeperking over te gaan.

§ 6. EKONOMISCHE ASPEKTEN VAN QUOTERINGSMAATREGELEN

15. Verschillende wijzen van uitvoering

De wijze van uitvoering van eventuele internationale quoteringsmaatregelen is in de praktijk op zeer uiteenlopende wijzen mogelijk. Binnen het kader van deze beschouwing zou hieraan geen aandacht behoeven te worden geschonken, ware het niet dat de economische gevolgen van de verschillende wijzen van uitvoering nogal sterk kunnen variëren. Om deze reden worden de van belang zijnde economische aspecten aan de orde gesteld zonder overigens bijv. op de feitelijke wijze van uitvoering en de juridische aspecten in te gaan m.u.v. het gestelde onder punt 19, dat niet strikt tot het terrein van het economisch onderzoek behoort.

Overigens wordt bij de volgende beschouwingen verondersteld, dat:

- eventueel internationaal vastgesteld quota voor verschillende vissoorten nationaal worden toegewezen; dus geen hantering van het systeem van internationale overall-quota 17);
- het nationale beleid binnen het kader van internationaal geldende regels een zekere mate van vrijheid heeft in de wijze van uitvoering.

16. De mate van quotering

Het biologisch gezichtspunt houdt in sterke mate rekening met het steeds geringere aantal jaarklassen van de paaiende stand. Door lage quota voor de bedreigde vissoorten vast te stellen wordt het biologisch risico van herstel van de visstapels zoveel mogelijk verkleind en duurt de periode van lage quota zo kort mogelijk. Overigens blijkt o.a. uit het rapport van de "Werkgroep voor platvis" van de I.C.E.S., dat ook hogere quota vanuit biologisch gezichtspunt aanvaardbaar zijn 18). Het zal dan alleen langer duren, voordat een situatie van biologisch optimale bevissing is bereikt.

Vanuit de economische gezichtshoek moet worden gekonstateerd, dat het gezegde: "Zachte heelmeesters maken stinkende wonden" bij de invoering van quota niet op zijn plaats is. Niet alleen in Nederland (zie § 4), maar ook in andere landen, die de Noordzee bevissen, heeft men te maken met een zekere overcapaciteit van de vloot ten opzichte van de hoeveelheid te vangen vis. Deze overcapaciteit zal in de quoteringsperiode nog scherper tot uitdrukking komen, met als vermoedelijk gevolg daling van de rentabiliteit. Dit houdt mede verband met het feit, dat de capaciteit van de vloot niet op korte termijn sterk kan worden ingekrompen. Zowel het in de vloot geïnvesteerde vermogen als het aantal arbeidskrachten is op korte termijn weinig mobiel.

Uit economische overwegingen lijkt het dan ook gewenst te streven naar zo hoog mogelijke quota als biologisch te verantwoorden is, terwijl invoering van quota op zo kort mogelijke termijn dient te geschieden ter voorkoming van verdere aantasting van de bedreigde visstapels 19). Door vaststelling van relatief hoge quota wordt de rentabiliteit vanzelfsprekend in mindere mate aangetast dan bij lage quota. De keerzijde van de medaille is, dat een weinig rendabele situatie gedurende een langere periode zal blijven bestaan. De economische betekenis van hogere quota is voor de kottervisserij reeds gebleken in § 5. Een verhoging van het quoteringspercentage voor tong van 50% tot 70% van de vangsten in 1972 maakt het voor de grote kotters mogelijk om zonder verlies in de vaart te blijven.

In dit verband is er nog een tweede economische overweging om te streven naar zo hoog mogelijk quota als biologisch verantwoord zijn. Uit oogpunt van een geregelde marktvoorziening en van een zo gunstig mogelijke prijsvorming lijkt het wenselijk om te grote verstoringen in de aanvoeren van gereguleerde vissoorten te voorkomen. Dit geldt zowel bij de invoering van de "rantsoenering" als bij de vergroting van de quota.

17. Een zo regelmatig mogelijke marktvoorziening

Uit de praktijk van internationale quoteringsmaatregelen, is bekend dat deze een sterke verstoring van het marktgebeuren kunnen opleveren. Het meest bekende voorbeeld is de quotering van heilbot in de Pacific, waarbij in een korte periode het vangen van een bepaald quotum is toegestaan met alle funeste gevolgen voor aanvoer en prijsvorming van dien 20).

Uit economische overwegingen dient dan ook te worden gestreefd naar een uitvoering van het quota-systeem, waarbij pieken in de aanvoer van gereguleerde vissoorten zoveel mogelijk worden voorkomen. Zonodig kan hierbij rekening worden gehouden met perioden met een minder gunstige prijsvorming, veroorzaakt door hetzij een kwalitatief slechtere aanvoer, hetzij door een geringere preferentie van de konsument in sommige maanden.

Een regelmatige marktvoorziening is zowel voor de producent, de handel als de konsument van belang. Voor de producent wordt op deze wijze een zo gunstig mogelijke prijsvorming bereikt; pieken in de aanvoer kunnen immers leiden tot prijsbederf. De handel dient door quoteringsmaatregelen zo weinig mogelijk te worden ontwricht; een nog onregelmatiger aanvoer bemoeilijkt ondanks de toegenomen diepvriescapaciteit de organisatie en efficiency van de afzet. Tenslotte lijkt het voor de konsument weinig aantrekkelijk om periodiek van verse, geijsde vis verstoken te blijven; uitholling of slijtage van de marktpositie van vis kan hiervan het gevolg zijn. 21)

Een zo regelmatig mogelijke marktvoorziening -ondanks geldende quota-bepalingen- betekent het uitsmeren van het nationale quotum over het gehele jaar. In de kotterssector met een groot aantal aanvoerders zal dit niet eenvoudig te realiseren zijn. Uit economische overwegingen is het echter noodzakelijk om te voorkomen, dat een ongenueanceerde toepassing van quoteringsmaatregelen bovendien nog een ongunstig effect heeft op de prijsvorming.

18. Toewijzing van individuele quota

Tot dusverre heeft men zich in Nederland meer bezig gehouden met de vraag of quotering noodzakelijk is dan met de vraagstukken, die ontstaan indien eenmaal een nationaal quotum voor een aantal bedreigde vissoorten is ingevoerd. Onder de huidige omstandigheden is het noodzakelijk zich nader te bezinnen op de economische aspecten van een eventueel nationaal quotum. In samenhang met de hiervoor gemaakte opmerkingen onder de punten 15 en 16 is er de levensgrote vraag of men kan volstaan met het spreiden van nationale quota over de tijd, dan wel of het nationale quotum voor gereguleerde vissoorten aan individuele vissers moet worden toegewezen op basis van bijv. de vangstcapaciteit van het schip en/of de behaalde vangsten in het verleden.

Er lijkt nauwelijks een maatregel te bedenken die de vrijheid van de individuele ondernemer in de visserij zo aan banden legt als het verdelen van het nationale quotum over de individuele bedrijven. Toch is het alleszins de moeite waard na te gaan of individuele quota wenselijk zijn. Uit economisch gezichtspunt lijkt een dergelijk systeem zeer aantrekkelijk, mits de quota verhandelbaar worden gesteld. Met verhandelbaar wordt bedoeld het recht om een toegewezen quotum éénmalig te verkopen of jaarlijks te verhuren. Indien een ondernemer zijn quotum verkoopt, wordt verondersteld dat hij gedurende de quoteringsperiode geen "visrechten" meer heeft op de betreffende vissoort.

Bij verhuur voor bijv. een jaar kan hij na deze termijn weer van zijn "visrecht" gebruik maken.

De economische overwegingen, die o.i. de toewijzing van verhandelbare, individuele quota aantrekkelijk maken zijn de volgende:

- Vangstbeperkende maatregelen beperken de vrijheid van handelen van de individuele visser en kunnen als zodanig verstarrend werken op de dynamiek en efficiency van het individuele visserij-bedrijf. Expansieve bedrijven of bedrijven met een grote overcapaciteit kunnen door koop of huur van quota de efficiency van het bedrijf verbeteren.
- Bij een systeem van bijv. landelijke quota per maand -dus zonder individuele quota- zal de gehele vloot ter vangst gaan, omdat men in letterlijke zin bang is om "achter het net te vissen". Dit werkt kostenverhogend. Voorheen behoefde men in de kottervisserij nauwelijks op de kosten te letten, maar waren de opbrengsten maatgevend voor het bedrijfsresultaat. In een periode van vangstbeperking dienen de kosten echter geminimaliseerd te worden. Dit is o.i. alleen goed mogelijk bij een systeem van individuele quota. Dit aspect is ook in de internationale literatuur onderkend. 22)
- Verhandelbaarheid van individuele quota kan in de kottersector met een grote overcapaciteit een bijdrage leveren tot een zekere sanering van de bedrijfstak in de ongetwijfeld moeilijke restriktieperiode. Voor ondernemers, die hun bedrijf willen beëindigen, biedt verkoop van het hen toegewezen quotum de mogelijkheid om éénmalig een inkomensoverdracht te ontvangen van collega's, die hun "vangstrechten" willen vergroten. Te zamen met eventuele andere sanerings- en afvloeiingsmaatregelen biedt dit de mogelijkheid het economisch noodzakelijke proces van vermindering van de overcapaciteit te versnellen.

Welke waarde een quotum-aandeel voor tong zal hebben is mede afhankelijk van de mate van "rantsoenering" en van de verwachte tijdsduur van quotering. Valt een langdurige periode van vangstbeheersing en -toewijzing te voorzien, dan kan de gekapitaliseerde waarde van het recht om gedurende deze periode een (extra) aandeel tong te vangen per kg gemakkelijk tot enkele malen de aanvoerprijs van tong oplopen. Afhankelijk van de omstandigheden kan het voor een kottereigenaar die in de visserij wil blijven een rendabele investering zijn vangstrechten bij te kopen tegen een bedrag van bijv. minimaal 15 à 20 000 gld. per ton tong.

19. Andere overwegingen t.a.v. individuele quota

Het vraagstuk van individuele quota is o.i. dermate van belang, dat in het kort nog enkele andere overwegingen aan de orde worden gesteld, die niet alle geheel van strikt economische aard zijn.

- Zonder een systeem van individuele quota wordt de onderlinge concurrentie en broodnijd tussen de vissers onnodig verscherpt. Een systeem van bijv. nationale maandquota is -afgezien van de kostenverspillingen die hierdoor ontstaan- in feite gebaseerd op "het recht van de sterkste".

De grotere eenheden worden bovendien o.a. door hun grotere zee-waardigheid nog eens extra bevoordeeld (vergelijk stormperiode in de maanden november en december 1973).

- In de maatschappelijke ontwikkeling in Nederland lijkt de tijd voor-
vorbij te zijn, dat voor een groep zelfstandigen economische ver-
houdingen worden rechtgetrokken louter op basis van een harde,
koude sanering, die met onnodige kapitaalvernietiging gepaard
gaat. Dit lijkt te meer onaanvaardbaar, aangezien de overblijven-
de kottervissers bij een normaal verloopende economische ontwik-
keling in de toekomstige periode van biologisch optimale vangsten
monopolie-winsten dreigen te maken.
- Quoteringsmaatregelen zullen, indien eenmaal vastgesteld, ver-
moedelijk de neiging hebben blijvend te zijn. Bij opheffing van de
internationale quota-regeling dreigt immers opnieuw een situatie
van overbevissing te ontstaan. Indien individuele quota in Neder-
land zijn ingevoerd op basis van sluitende internationale afspraken
kunnen deze worden gebruikt als verdeelsleutel bij verhoging van
het quotum.
Het zal overigens duidelijk zijn, dat het voor de eerste keer op
billijke wijze vaststellen van individuele quota, gebaseerd op bijv.
vangstcapaciteit van het schip en/of in het verleden behaalde
vangsten nog wel wat voeten in de aarde zal hebben.
- Het lijkt overweging te verdienen, dat ook het "beleid" als koper
van quota kan optreden in de restriktieperiode, waarbij deze
-eventueel met een voorfinanciering- aan belanghebbenden worden
doorverkocht. Hierbij zou men kunnen overwegen aankoop door
het beleid te doen geschieden tegen minimumprijzen. Het lijkt n.l.
waarschijnlijk dat in een restriktieperiode de prijzen meer op
overwegingen van korte termijn dan van lange termijn worden af-
gestemd, waardoor de "verwachtingswaarde" onvoldoende in de
prijs tot uitdrukking komt en de vermindering van de overkapaci-
teit onvoldoende stimulans ondervindt.
- Tenslotte is het wenselijk er op te wijzen, dat een systeem van
verhandelbare, individuele quota het meest soepele systeem lijkt,
waarbij men op vrijwillige basis binnen de bedrijfstak komt tot
een vermindering van de overkapaciteit aan ingezette produktie-
middelen. Door een geringere totale visserij-inspanning wordt de
"economische koek" per vaartuig immers groter, hetgeen -zoals
uit de cijfervoorbeelden in § 5 blijkt- reeds snel een gunstig eko-
nomisch effect heeft.

De vraag, hoe groot de toekomstige visserij-inspanning moet
zijn, behoort in eerste instantie niet tot het terrein van het biolo-
gisch of economisch onderzoek, maar tot dat van het "beleid".
Uit een rekenvoorbeeld van WAGEMANS blijkt, dat bij een drastische
vermindering van het motorvermogen van de kottervloot met 60% in
een situatie van optimale biologische bevissing de totale winsten ten-
slotte even groot zouden worden als de totale kosten, hetgeen op mo-
nopoliewinsten gaat lijken. 23)

De omvang van de beperking van de visserij-inspanning -en daarmee van het aantal werkenden in de visserij- lijkt in eerste instantie een zaak van de individuele vissers en de visserij-organisaties, eventueel in overleg met de overheid.

In dit verband dient er nogmaals op te worden gewezen, dat een hogere inzet aan produktie-middelen dan strikt visserij-technisch noodzakelijk is, uiteraard tot een lager economisch resultaat zal leiden. Zoalng de visserij rendabel is en blijft, lijkt een dergelijke wijze van inkomensverdeling toelaatbaar. Indien echter geen voldoende rentabiliteitsmarge's kunnen worden aangehouden en de visserij steun van de overheid nodig heeft, komt de omvang van de visserij-inspanning ook voor de overheid in discussie.

§ 7. SAMENVATTING EN KONKLUSIES

20. Het economisch perspectief zonder vangstbeperking

De toenemende overbevissing van de belangrijkste platvissoorten voor de Nederlandse kottervisserij zal zonder vangstregulerende maatregelen de toekomstige vangsten verder doen afnemen. Voor tong wordt in deze situatie de uiteindelijke vangst geschat op 7-9 mln. kg per jaar, hetgeen ongeveer de helft is van de huidige vangsten in de Noordzee. Ook de schol - thans de tweede economische kurk van de Nederlandse kottervisserij - zal bij een ongebreidelde, vrije visserij in een situatie van overbevissing terecht komen. Hierbij komt, dat voor de kottersector - gebaseerd op boomkorvisserij en weekreizen - in feite alternatieve visserijen nauwelijks aanwezig zijn. Bovendien lijkt de internationale concurrentie - met name vanuit West-Duitsland en het Verenigde Koninkrijk - in de toekomst groter te worden.

Het enige positieve punt bij een dergelijke ontwikkeling is, dat de sterk afnemende vangsten vermoedelijk enigermate gekompenseerd worden door stijgende prijzen. Deze positieve factor weegt echter bij lange na niet op tegen de opeenhoping van negatieve factoren. Er moet dan ook worden gekonkludeerd, dat zonder vangstbeperkende maatregelen het economisch perspectief voor de Nederlandse kottervisserij als geheel en voor de individuele bedrijven afzonderlijk somber is. De verhouding tussen kosten en opbrengsten zal steeds verder in ongunstige zin worden beïnvloed en steeds meer bedrijven zullen in de rode cijfers komen. Een harde, koude sanering met alle gevolgen vandie zal het gevolg zijn.

21. Het economisch perspectief met vangstbeperking

Van alle vangstbeperkende maatregelen is - vooral gezien de economische belangen van de Nederlandse kottervissers - quoterings de meest in aanmerking komende. Dit houdt enerzijds verband met het grote aandeel in de vangst van platvis uit de Noordzee (tong meer dan 80%, schol 50%) en anderzijds met de economisch zeer ongunstige gevolgen van bijv. maatregelen als het verbod van gebruik van de effectieve boomkor.

Het invoeren van quota voor tong en schol zal overigens in de beperkings-periode ook een nadelig effect op het bedrijfsresultaat hebben. Dit nadelig effect zou gemakkelijker te dragen zijn geweest, ware het niet dat de trendbreuk in de kostenontwikkeling in 1973/74 de bedrijfsresultaten reeds aanzienlijk had aangetast. Door deze kostenstijgingen is de "ruilvoet" voor de kottervisserij verslechterd. In hoeverre nu door invoering van quota de rentabiliteit verder wordt aangetast, is vooral afhankelijk van de hoogte van het quoteringspercentage en van het aantal in te zetten vaartuigen.

Wat het quoteringspercentage betreft is het uit economisch gezichtspunt wenselijk de quota zo hoog mogelijk vast te stellen als biologisch maar verantwoord is. Een gelukkige omstandigheid hierbij is, dat de schol in een situatie van (bijna) optimale bevissing

verkeert. Indien quoteringsmaatregelen snel in internationaal verband kunnen worden ingevoerd, is het vermoedelijk mogelijk het percentage voor schol op 100% vast te stellen met het doel een overbevissing van schol te voorkomen.

Indien een systeem van quota nationaal en internationaal wordt geaccepteerd, is het voor de Nederlandse kottervisserij toch wenselijk zich te bezinnen op de bestaande overcapaciteit. Door een wat geringere inzet van vaartuigen wordt immers de "economische koek" per vaartuig groter. Dit heeft zoals uit § 5 is gebleken reeds snel een effect in gunstige richting. In welke mate de visserij-inspanning moet worden beperkt behoort niet tot de taak van het economisch onderzoek, dat in deze moet volstaan met het aangeven van het economisch effect van een bepaalde inkrimping. Het is in eerste instantie de verantwoordelijkheid van de visserij-organisaties en hun individuele leden, die moeten bepalen tot welk aantal schepen de kottervloot - en daarmee het aantal werkenden in de visserij - moet worden verminderd. Voor zover de kottervisserij steun van de overheid behoeft, komt ook voor de overheid de omvang van de kottervloot in discussie. Evenals bijv. in de landbouw kan worden gedacht aan maatregelen, die vermindering van het aantal kotters kunnen bewerkstelligen (vlootsanering, bedrijfsbeëindigings- en afvloeiingsregelingen).

Uit economisch gezichtspunt moet wel worden opgemerkt, dat op langere termijn een drastische vermindering van de vloot zou leiden tot een zeer gunstige kosten-opbrengstenverhoudingen voor de "blijvers". Het doel van quota is immers om met name voor de tong te komen tot sterk verhoogde vangsten uit de Noordzee. De omvang van de huidig noodzakelijke beperking is en blijft echter een zaak van het "beleid".

22. Economische overwegingen bij quoteringsmaatregelen

Bij het invoeren van quota verdienen o.i. zonder verder in te gaan op de uitvoeringsmaatregelen de volgende economische aspecten overweging:

- Het vaststellen van quoteringspercentages, die zo hoog mogelijk zijn als biologisch maar verantwoord is. Weliswaar wordt dan een situatie van biologisch optimale bevissing pas later bereikt, het voordeel is echter dat de "economische pijn" over een groter aantal jaren wordt uitgesmeerd. Indien gelijktijdig een zekere beperking van de visserij-inspanning (= vloot) zou kunnen worden bereikt, betekent dit snel een herstel van niet al te ongunstige kosten-opbrengstenverhoudingen.
- Een dussdanige uitvoering van het quotumsysteem, dat gedurende het gehele jaar de gequoteerde vissoorten zo regelmatig mogelijk aan de afslagen worden verhandeld. Hierdoor wordt een zo gunstig mogelijke prijsvorming voor de producent bereikt, wordt de handel als belangrijke schakel zo min mogelijk ontwricht en blijft de consument niet periodiek verstoken van het verse, geijssde produkt.

In samenhang hiermede lijkt het gewenst te grote breuken bij invoering en latere verhoging van het quota te voorkomen.

- Het verdelen van de nationale quota voor tong en schol onder alle individuele vissers, waarbij een billijke verdeelsleutel dient te worden gevonden, bijv. op basis van de bestaande vangstcapaciteit en/of de behaalde vangsten in het verleden. Dit systeem biedt alleen voordelen, indien de individuele quota-aandelen verhandelbaar worden gesteld. Door deze verhandelbaarheid blijft de dynamiek in het visserijbedrijf zoveel mogelijk behouden, wordt verspilling van uitgaven voorkomen en wordt de bedrijfsbeëindiging op soepele wijze gestimuleerd. Bij verhoging van de quota kunnen de in het bezit zijnde quota-aandelen of "visrechten" tevens dienst doen als verdeelsleutel voor het nationale extra-quotum.

23.

Slotopmerkingen

Na een langdurige periode van hoog-konjunctuur en expansie is de Nederlandse kottervisserij in zeer korte tijd in een financieel slop geraakt. Op hetzelfde moment moeten belangrijke beslissingen worden genomen t.a.v. overbevissing, over welke maatregelen binnen de kringen van kottervissers nog allerminst overeenstemming bestaat.

Op grond van uitvoerige en betrouwbare biologische en economische gegevens is in feite maar één konklusie mogelijk. Een afwijzend standpunt t.o.v. vangstbeperkende maatregelen - met name van quotering - kan alleen maar leiden tot een verdere verslechtering van de financiële positie van de kottervisserij. Alleen het (internationaal) accepteren van quota zal tezamen met een zekere beperking van de vlootomvang op wat langere termijn de economische toekomst van het kotterbedrijf weer op een gezonde basis kunnen brengen.

Wettelijke maatregelen, die de vrijheid van de individuele visser beperken, zijn bij zelfstandige vissers die gewend zijn geweest hun eigen financiële boontjes te doppen, verre van populair. Bovendien zullen beperkingen van de vrijheid van bedrijfsuitoefening de neiging oproepen om ontdoken te worden. Aangezien echter de economische toekomst van een gehele bedrijfstak op het spel staat, wegen de toekomstige voordelen ruimschoots op tegen de te brengen offers.

LITTERATUURVERWIJZING

1. P. Korringa: "Quotering als waarborg voor de toekomst van het visserijbedrijf", *Visserijwereld* nr. 19, 1974.
2. Zie o.a. Desmond O'Rourke: "Economic potential of the California Trawl Fishery", *American Journal of Agricultural Economics*, Nov. 1971.
3. W. Smit en J. de Jager: "Visserij in cijfers 1973", (tabellen 4 en 15), LEI-verslag 5.26, 1974.
4. J.F. de Veen: "Overbevissing", *Visserij* no. 2, 1973.
5. H.A.H. Boelmans Kranenburg: "Kustvisserij en haar begrenzing", *Visserijwereld* no. 19, 1972.
6. Zie voor een uitvoeriger behandeling van deze problematiek: W.P. Davidse en R. Rijnveld: "De kottervisser als inkomensvergroter en financier", *Visserijwereld* no. 19, 1973.
7. Zie o.a. J.F. de Veen: "De tongvisserij internationaal bezien", *Visserij* no. 7, 1970.
8. Zie o.a. K. Hoekstra: "Overbevissing" en "Nogmaals overbevissing" in *Visserijwereld* no. 18 en 19, 1972.
Ook D. Tuinsma maakt hiervan melding in het "Jaarverslag over 1973" van de Nederlandse Vissersbond n.a.v. een enquête onder de kottervissers.
9. R. Rijnveld, W. Smit, J.W. de Wilde: "Economische perspectieven van de kottervisserij", LEI-verslag 5.20, 1973.
10. J.F. de Veen: "Gevolgen van het opvoeren van het motorvermogen voor de tongstand", *Visserijwereld* no. 20, 1972.
11. J.W. de Wilde: "Naar een regulering van de tongstand?", Interne LEI-publikatie, 1972.
12. Th.J. Tienstra: "De Overheid heeft geen mogelijkheden tot ingrijpen", *Visserijwereld* no. 12, 1972.
13. A.G.U. Hildebrandt: "Overbevissingsproblemen", *Visserijwereld* no. 51/52, 1973.
14. R.C. Bishop: "Limitation of entry in the United States Fishing Industries, an economic appraisal of a proposed policy", *Land Economics*, Nov. 1973.
15. Persbericht van het Ministerie van Landbouw en Visserij, 4 april 1974, nr. 128.

16. In dit verband wordt verwezen naar de opmerkingen, die Th.J. Tienstra heeft gemaakt in zijn inleiding bij de herdenking van het 40-jarig bestaan van de Nederlandse Vissersbond op 4 mei 1974 te Utrecht.
17. Zie voor verschillende wijze van uitvoering van quoteringsmaatregelen R.A. Lagarda: "International fishery control methods".
18. International Council for the Exploration of the Sea, Report of the Flatfish Working Group, CM 1973/F: 27.
19. De uitbreiding van het aantal pk's van de kottervloot bedraagt alleen in Nederland reeds 36 % in de periode ultimo 1971 tot ultimo 1973. Ook in andere landen, o.a. West-Duitsland en Engeland bestaan gevorderde plannen tot modernisering en uitbreiding van de kottervloot.
20. J.A. Crutchfield: "Regulation of the Pacific halibut fishery" in "Economic effects of fishery regulation ", FAO-Fisheries Reports no. 5, 1962.
21. M.C.H. Wagemans: "Enkele aspecten van de prijsvorming van kabeljauw", Visserij, no. 1, 1973.
22. A. Scott: "The economics of regulating fisheries", in "Economic effects of fishery regulation", FAO-Fisheries Reports no. 5, 1962.
23. M.C.H. Wagemans: "Overbevissing van de tong: Wat betekent dit economisch", Visserij, no. 1, 1974.

BIJLAGE 1 Specificatie van de uitgangstoestand in 1972 voor de benadering van toekomstige bedrijfsresultaten

	Maatschap 301 - 400 pk		Noord 801 - 1100 pk		Maatschap 301 - 400 pk		Zuid 801 - 1100 pk	
Technische gegevens :								
motorvermogen	350 pk		950 pk		345 pk		915 pk	
inhoud casco	70 brt		180 brt		55 brt		142 brt	
aantal zeedagen	175		240		180		230	
bemannings	4,2		6,0		4,0		6,0	
deelpercentage	52%		45%		50%		45%	
verbr. gasolie (lt.)	219 000		835 000		187 000		670 000	
vervangingswaarde	514 000		1 617 000		388 000		1 415 000	
Vangst en besomming:	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
	kg	gld.	kg	gld.	kg	gld.	kg	gld.
tong	15,5	114,0	103,5	766,0	9,0	65,0	74,0	544,0
schol	78,0	74,0	185,0	198,0	26,0	29,5	190,0	198,0
overige platvis	8,5	19,0	20,5	83,0	11,0	15,5	31,5	85,5
rondvis e.d.	95,0	84,0	33,0	36,0	129,0	153,0	104,5	110,5
haring en makreel	73,0	41,0			3,0	2,0		
Totaal	270,0	332,0	342,0	1 083,0	178,0	265,0	400,0	938,0
Maatschapskosten :								
gas en smeerolie	55,0		200,0		50,0		170,0	
konservering vangst	5,5		7,0		3,5		7,0	
nav. middelen	12,5		18,5		12,5		18,0	
reisk. bemanning	4,0		3,5		3,0		5,0	
Subtotaal	77,0		229,0		69,0		200,0	
Overige niet proc. kosten (ex. vaste kn.)								
ond., rep. casco; dekb.	16,5		21,5		8,5		28,0	
ond., rep. motor	10,5		13,5		8,5		8,0	
vistuig	17,0		52,0		13,0		56,0	
assur. vaartuig	12,0		38,0		9,0		33,0	
algemene kosten	6,0		18,0		4,0		6,0	
Subtotaal	62,0		143,0		43,0		131,0	
Vaste kosten :								
afschr. casco	11,5		57,0		7,0		45,0	
afschr. motor	22,5		128,0		22,5		123,0	
rente	18,0		57,0		13,5		50,0	
Subtotaal	52,0		242,0		43,0		218,0	
Totaal niet-proc. kosten	191,0		614,0		155,0		549,0	
Procentuele kosten								
afleveringskosten	22,0		70,0		14,5		61,0	
deel, soc. vz., prov.	121,0		353,0		90,5		305,0	
Subtotaal	143,0		423,0		105,0		366,0	
Totaal kosten	334,0		1 037,0		260,0		915,0	
Netto-resultaat	2,0		46,0		5,0		23,0	
Deel volw. opvarende	30,3		58,8		25,4		54,2	

Bijlage 2. Invloed van het beloningssysteem op de bedrijfsresultaten

(in 1 000 gld.)	1972 feitelijke uitkomsten	1972			1977		
		met olieprijsstijging			met quotering tong		
		vaste gages	deel- systeem	maat- schap	vaste gages	deel- systeem	maat- schap
Brutobesomming	1 083	1 083	1 083	1 083	1 111	1 111	1 111
Maatschapskosten:							
gas- en smeerrolle	80	200	200	200	280	280	280
overige	29	29	29	29	41	41	41
Totaal	109	229	229	229	321	321	321
overige niet-proc.kosten (exkl.afschr., rente)	143	143	143	143	200	200	200
afschrijving en rente	242	242	242	242	339	339	339
afleveringskoten	70	70	70	70	72	72	72
totaal brutoloon	407	407	407	353	570	418	323
Totaal kosten	971	1 091	1 091	1 037	1 502	1 350	1 255
Netto resultaat	112	/ 8	/ 8	46	/391	/239	/144
bruto loon per man	68	68	68	59	95	70	54

ad Bijlage 2.

Nevenstaande tabel geeft voor de kotter van 950 pk (maatschap Noord) een indruk van de invloed die de wijze van belonen van de bemanning heeft op het nettoresultaat, als zich (relatieve) veranderingen in kosten en opbrengsten voordoen. Voor dit voorbeeld is gebruik gemaakt van de fiktieve olieprijsstijging met 150% voor 1972 en de geschatte relatieve vermindering van de besomming tengevolge van quoteringsmaatregelen in 1977.

Duidelijk is te zien dat het maatschapssysteem een sterk dempend effect heeft, doordat de bemanning een aanzienlijk deel van de gestegen kosten en de vermindering van de besomming voor zijn rekening neemt. Het totale deel wordt bij deze bedrijfstvorm als volgt berekend:

$$D = p \times (B - A - M)$$

D = totaal (bruto)deel; p = deelpercentage; B = brutobesomming; A = afleveringskosten; M = maatschapskosten (ook wel "direkte" of "out of pocket" kosten).

Niet alle kostenverzwaringen worden dus megedragen, bijv. niet die van het vistuig. Meevallers komen even sterk als tegenvallers in het deel tot uitdrukking en verschijnen dus ook gedempt in het nettoresultaat.

Het deelsysteem in zijn eenvoudigste vorm laat alleen schommelingen in de besomming in het deel doorwerken. Kostenstijgingen komen geheel voor rekening van de eigenaar, evenals eventuele kostenverlagingen.

$$D = p \times B$$

(Gewoonlijk wordt het deel aan de hand van de nettobesomming = B - A berekend. Aangezien de afleveringskosten meestal evenredig zijn met de brutobesomming komt dit vrijwel op hetzelfde neer).

Indien in de visserij vaste gages zouden worden betaald, (die met de inflatie stijgen) zou de eigenaar (reder) de bedrijfsrisico's geheel alleen dragen. Het is dan ook niet waarschijnlijk dat deze vaste beloningen op het peil zouden liggen als in dit voorbeeld is aangegeven. Ook voor de bemanning zou deze wijze van belonen weinig aantrekkelijk zijn, omdat men van een gunstige gang van zaken niet direkt mee zou kunnen profiteren, terwijl bij slechte uitkomsten de reder eerder gedwongen zal zijn het bedrijf te sluiten. Het maatschapssysteem, waarbij de bemanning lief en leed in hoge mate deelt met de eigenaar, vergroot het weerstandsvermogen van het bedrijf, hetgeen de continuïteit ervan kan bevorderen.